

עוד כותב כת"ר בהתאם להנ"ל שמש"כ הרמב"ם בפכ"ג שנוקט לול של תרנגולים רק לדוגמא בעלמא, מבלי לומר שהחיוב הוא משום מפה בפטיש, ולמה לא נקט דוגמא שלא עשוי' להטעות אותנו, שגם כלול של תרנגולות שייך גם חיוב של מלאכת מב"פ, אם נוסף על מטרת הכנסת האור יש לו גם מטרה נוספת והיא הוצאת ההבל. ושמא זהו האמת! שהרי יתכן שלהוצאת ההבל קיים פתח אחר, כגון שהרצפה של הלול עשויה רשת, ועשיית הנקב היא באמת רק לצורך האור לבר, ואעפ"כ יש בזה משום בונה, כי כתנאי לבנין אין צורך התנאי של עשוי להכניס ולהוציא.

כב' הדר"ג מעיר עוד הערה באשר לענין מאמרו של הרב י. אריאל, וזה ג"כ מצריך עיון, ונסתפק בזה. אומר עוד פעם לכב' הדר"ג י"שר כח, ומאחל חג כשר ושמח וכט"ס.

בידידות ויקר
ש. ישראלי

הרב מאיר בנסוסן
רב בחונג-קונג

בענין רמקול בשבת

א.

לכבוד
המערכת "ברקאי"
שלום וברכה וכט"ס,

בעריכתכם קובץ ה' ראיתי קונטרס ע"י העורך הרב שאול ישראלי שליט"א על ענין שמוש ב"רם קול' לצורך מצוה.

עברתי על כל הקונטרס ותמהתי על שלא מצאתי חילוק אחד לדינא בין כל הנך שהובאו שם, והוא שב"רם קול' הדיבור עצמו מפעיל בשעת יציאתו מפה המדובר וכניסתו לרם קול את תגבורת זרם החשמל, והיה כאשר י"רם הקול יגבר הזרם וכאשר ינמיך הקול יחליש הזרם, וא"כ הוי ממש פעולתו ודיבורו בשבת עצמו.

ומיד בהתחלת קונטרסו כתב כעין זה, וז"ל "קול משנה בדיבורו את המתח החשמלי שבמכשיר, והם שפועלים להעברת הדבור והגברתו". ובקראי זאת אמרתי ראש דברך אמת (תהלים קלח') אבל מסוף דבריו נראה שלא עמדתי על ראשית

דבריו.

ואני בעצמי זה כמה שנים שאני חוקר ודורש בענין זה, מפני זאת הסיבה עצמה שהזכיר הכותב והיינו ת"ת דרבים, ובמקום רינה שם תהא תפילה, אבל נלאתי למצוא הפתח.

ושמעתי שהמכון לטכנולוגיא שבירושלים המציאו או שמתכוונים להמציא רם קול שאיננו מופעל ע"י זרם חשמלי כלל, אלא כאחד המדובר בתוך שפופרת חלולה וקולה נשמע למרחוק.
אם אכן ישנו מכשיר כזה. יועיל לזכוי הרבים ולהתענג על ד' ביום שבת קודש.

והנני
ובהערצה
מאיר בנסוסין
רב הונג-קונג.

תשובת העורך

הועבר אלי מכתבו מיום ? הנה כת"ר קובל שלא נגעתי במאמרי על שבהעברת הדיבור דרך הרמקול זרם החשמל מתגבר ונחלש.
אכן, לא נגעתי, שכן אין זה מקום לדיון. החלשת הזרם והגברתו יתכן בו ענין כשהחשמל המפעיל את המכשיר מקורו בחשמל מבחוץ, שאז יתכן ע"י שינוי בתחנת החשמל המפיקה, ודאי נגרם הגברה או החלשה של זרימת הדלק, והגדלת האש או הקטנתו (אם כי גם זה הוא חשש רחוק במציאות, אך מ"מ הוא חשש) או אולי גם הוצאת ניצוצות עם שינוי המתח, אם כי ג"ז אפילו אולי הי' פ"ר הרי לא ניח"ל ממש. אך הן המדובר שלנו כמודגש בהקדמה, הוא בהפעלת המכשיר ע"י סוללה חשמלית הפועלת במכשיר עצמו, ובוה הגברת והחלשת הזרם אין לה תוצאות מעין אלה שהוזכרו, ע"כ אין בזה שום חשש איסור, כי רק ע"י חיבור המעגל בפתחת הזרם והפסקת החיבור יש לדין אם מצד מכה בפטיש ואם משום בונה. אך מה מלאכה ייקרא לזה שהזרם גובר או נחלש? וראה נא גם ראה בתשו' אגרות משה שהזכרנו - שם תשו' פ"ג בענין מדקול שמודד גובה הקול והחלשתו, ולא מצא בו שום דופי, למרות שכל עיקרו בנוי על רשימת דרגת הגובה והנמכתו ע"י החלשת הזרם והגברתו ומציין שם שהמכשיר בנוי על סוללות חשמל, ומטעם הנ"ל אין שום חשש.

ובכלל לא הבנתי, מה התעורר עם הדיון על השימוש ברמקול, והרי ענין זה קיים במכשיר שמיעה פרטי, שכבר נפוץ שמושו ונתקבל היתרו.

ב.

הרב לייב בארון מאנטריאל

באותו ענין

הנה בא לידי הקובץ "ברקאי" ה', ובו נמצא מאמר חשוב מהרב הגאון

המובהק ר' שאול ישראלי שליט"א מרבני ירושלים, שמסיק להלכה שמותר להשתמש ברמקול לצורך מצוה בשבת ומועד. וכאשר עברתי מאמרו ראיתי שהוא מפלפל רק מצד זילותא דשבת ואם האיסור הוא מצד זילותא דשבת מצא על זה היתר ע"פ הלכה שלצורך מצוה לא גזרו רבנן.

אמנם יש לדון בזה מצד אחר, שאז יהי' חשש איסור דאורייתא, דהנה הערוך השלחן בסימן של"ח סעיף ה' פסק דלהעמיד כלי שיר מע"ש שישיר מעצמו בשבת ג"כ אסור, והכי מסתברא דכיון דהאיסור הוא שמא יתקן כלי שיר א"כ מה לי אם מנגן על ידו או מעצמו סוף סוף יש חשש כשיראה שאינו מנגן יפה יתקננו. ולהעמידו בשבת אסור משום מתקן מנא שהוא איסור דאורייתא משום מכה בפטיש, עיי"ש.

והא דמותר להעמיד מע"ש כלי המקשקש לשעות שקורין זייגער שמערכים ומכנינים אותו מבעוד יום ע"י משקולות שיקשקש בכל שעה כל יום השבת, כתב שם, דאין זה קול כלי שיר דאין הכונה משום הנעימות אלא כדי לידע ולשמוע איזה שעה כעת ולכן אף שמקשקש בנעימות מותר כיון שאין הכונה לשיר אלא לקול בעלמא, והוסיף שם שיש מחמירין בדבר זה ואינו עיקר.

ובסימן רנ"ב סעיף ח' גבי איסור השמעת קול שהוא מטעם זילותא דשבת כתב שם, וז"ל, ואין לשאול למאן דאוסר השמעת קול בשבת א"כ איך אנו מעמידים כלי המשקולת שקורין זייגער, בע"ש, וזו משמיע קול בשבת, די"ל דזה הכל יודעים שהוכן מאתמול דכן דרכן להעמידן מאתמול, עכ"ל, ומבואר בזה דאם האיסור הוא משום השמעת קול בשבת מותר בכלי משקולת מטעם שהכל יודעים שהוכן אתמול אבל אם האיסור הוא מצד שמא יתקן כלי שיר בשבת על זה לא מהני מה שיודעים שהוכן מאתמול ומטעם זה אין להתיר האיסור דשמא יתקן כלי שיר, רק צריך לטעמא אחרינא משום דאין הכונה לנעימות הקול ולכן לא גזרו בה חכמים שיהי' אסור מטעמא שמא יתקן כלי שיר.

וכן ג"מ בין שני הטעמים, דבמקום שהוא אסור מטעם זילותא דשבת מותר במקום פסידא ולפי דעת כתר"ה גם במקום מצוה מותר אבל אם האיסור הוא משום שמא יתקן כלי שיר אסור אפילו במקום מצוה כמבואר בערוך השלחן שם שאוסר אפילו לומר לנכרי לנגן כלי שיר בשבת אפילו במקום מצות שמחת חתן וכלה, ואע"ג דהוא שבות דשבות שבכמה מקומות מותר בשבת מ"מ באיסור דשמא יתקן כלי שיר לא הותר אפילו במקום מצוה אפילו שבות דשבות, עיי"ש היטב.

והשתא נחזה אנן הלא ברמקול זה משתמשים גם המשוררים כדי להשמיע את שירם לאותם העומדים מרחוק ובודאי יהי' זה אסור בשבת מטעם שמא יתקן כלי שיר ואע"פ ששירה בפה לא נאסרה כלל כמבואר שם, הלא זה דוקא שבעת שירתם אינם משתמשים בשום כלי המכשיר אבל כיון שמשתמשים ברמקול כדי להשמיע קול הנגינה לכל הנאספים אין אני רואה שום סברה להקל בזה ולומר שבזה לא גזרו רבנן וא"כ בבתי מדרשים שמעמידים הרמקול הלא גם הבעלי קריאה משתמשים בזה כדי להשמיע קריאת התורה עם נגינת הטעם (דהלא לכתחילה הלא מחוייב לקרות בנגינת הטעם כמבואר באו"ח בסימן קמ"ב סעיף א') ולפי זה יהי' אסור לבעלי קריאה להשתמש ברמקול מטעם שמא יתקן כלי שיר.

ולפי זה קשה מאד להתיר להרב לדרוש בהרמקול בשבת דהא גם בזה שייך לומר שמא יתקן כלי שיר בשבת, ואע"פ שמותר להכין כלי המקשקש לשעות ולא גזרו שמא יתקן בשבת היינו משום שכלי כזה לא נעשה לתכלית הנעימות ובכלי כזה לא גזרו חכמים אבל הרמקול שנתקן ג"כ לתכלית נעימות הקול קשה מאד לומר שבאותו הכלי המכשיר עצמו יהי אסור לשיר בו וכן לקרות קריאת התורה אבל יהי מותר להרב לדרוש?

ואם תקשה א"כ יהי אסור ג"כ להשתמש במכונת שמיעה לכבדי שמיעה, זה לא קשה כלל דהלא המכונה נעשה רק לתכלית השמיעה והיה כמו כלי המקשקש לשעות שלא נעשה לתכלית נעימות ולכן שפיר מותר, ועוד הא שמיעה דבר שאין בו מעשה הוא והרמ"א בסימן של"ח כתב בלשונו "וכן אם לא עביד מעשה שרי" ולכן במכונת שמיעה אע"ג שנעשה מעשה בעצם המכונה אבל כיון שלאחר שמכניס זה באזנו דהוא רק לשמיעה בעלמא שאין זה מעשה מותר אפילו לשמוע לשירים ולא גזרו בזה חכמים אבל דיבור או שירה שאני דבזה נעשה מעשה בהמכונה.

אע"פ ששמעתי שגם הגאון ר' משה פיינשטיין ז"ל מפלפל בענין זה להלכה וכן פוסקים אחרים בזמננו. אבל לי לא עלתה בידי לעיין בדבריהם, וכל מה שעלה בדעתי כתבתי בעז"ה, והשתא יבואו אחרים וידונו אם להלכה הוא אסור או מותר. שאני לא באתי במאמר זה לא לאסור ולא להתיר רק לעזור וללבן קצת את העינין ולהראות שלדעתי יש בזה גם חשש של צד איסור מצד אחר.

תשובת העורך

מחזיקנא טיבותא למעכת"ר ששם עיונו במה שעוררנו דמותר על שימוש ברמקול בשבת לצורך מצוה בבת"כ ובמד"ר. שכן ראוי הדבר, שהשאלות המעשיות העומדות על הפרק ומתחדשים מזמן לזמן, ידונו בהם ת"ח וילבנו הצדדים השונים של השאלה ועי"כ יוכלו להגיע להלכה ברורה, ויהיה זה לתועלת הרבים. והנה כת"ר כותב באשר לשאלה הנ"ל לדין מצד גזירת חז"ל איסור השמעת קול במכשירי נגינה וכיו"ב משום שמא יתקן כלי שיר. מאריך בענין הרבה, והעלה גם לחלק ממכשיר שמיעה של כבדי שמיעה ששמים המכשיר באזנם משום ש"שמיעה הוא דבר שאין בו מעשה" וכו'. אך הן בסוף מאמרי כתבתי: "הדיון שלנו בנוי על ההנחה שבעצם הדיבור אין בו משום - - גזירת משמיע קול בשבת שכבר נתקבל להתיר השימוש במכונת שמיעה לכבדי שמיעה וכו'".

והנה באגרות משה (או"ח ג' סי' נ"ה) שציננתי, חזינן שכל עיקר חש להא דאוושא מילתא בדומה לריחים, דשאר החששות קיימים גם במכונת השמיעה, שכנ"ל כבר נתקבל להתיר (ואשר לגזירת משמיע קול כתב שם בסוף דבריו לחלק בין שימוש בחשמל רגיל לבין שימוש בטרגוניסטור (שעל זה הרי נסבו דברינו, כמבואר בראש המאמר) "שטעם הג' (כלומר "דאיכא הגזירה שאסרו בכלי שיר" אולי ליכא" (דבריו באו"ח ח"ג סי' נ"ה). ואף דשם נראה מסופק, בח"ד סי' נ"ד בענין מדקול נראה שהזכיר הספק לקולא, דבטרנזיסטור אין הגזירה, דהרי שם ג"כ בשימוש בחשמל בסוללות מגביר ומחליש. ועיקר הדברים נ' שאין הרמקול בגדר כלי שיר שבוזה היתה גזירת חז"ל כי אין הוא משמש כלי משמיע דברי שיר, אלא רק מעתיק את הדברים ששמים בחוכו ע"י דיבור או אפילו שירה, וחשש שמא

יתקן תוך שימוש, אינו קיים עם שכלול המכשיר, שאינו נצרך לתיקון "באמצע הדיבור". והעובדא המוכיחה זאת היא שאין לפני המדבר שום כפתור וכיו"ב שמיועד לשנות ולתקן באמצע הדיבור. (וכן, יש להעיר, דשייך בזה, מה שהותר לקרא לאור הנר בשנים שקוראים יחד "שאם בא הא' להטות יזכירנו חבירו" (סי' ער"ה ב). וכאן, אם אמנם אינם קוראים, "בענין אחד", אך בניד"ד שכל האזנים נטויות לנגד המדבר, ורואים מה שהוא עושה, וכל עיקר דיבורו מכוון כנגדם, סברא זו ש"יזכירנו חבירו" שייכת ביותר).

וכל החששות שמביא שם בענין השימוש ברמקול שייכים גם במשתמש במכונת שמיעה וכנ"ל, כי גם מש"כ כת"ר לפי שהמשתמש במכשיר אינו עושה זאת ע"י מעשה, כי עכ"פ גם המדברים אליו עושים מעשה. וביותר, שגם האדם עצמו שהוא כבד שמיעה, אם אמנם אולי כל עיקר כוונתו היא לשמוע מאחרים מה שמדברים אליו, אין ספק שיש לו ממנו תועלת ששומע דברי עצמו, מה שרצונו להשמיע לאחרים. וגם לזה מכוין.

על כן, ובשימנו לנגד עינינו, התועלת שיכולה לצמות משימוש במכשיר זה (עם כל הסייגים וההגבלות שהוזכרו בדברינו שם) להגדיל הפצת תורה, ולהעסקת רבים בדברים שבקדושה, מה שאילולא כן היו עוסקים בדברים בטלים, וד"ל, דומני שכוחא דהיתרא בזה עדיף. ושיקולים אלה מן הראוי לקחת בחשבון, בדיון הלכה למעשה.